

Jakiej pomocy potrzebują osoby starsze i kto jej im udziela?

Przedruk i rozpowszechnianie
tej publikacji **w całości** dozwolone
wyłącznie za zgodą CBOS.
Wykorzystanie **fragmentów**
oraz danych empirycznych
wymaga podania źródła

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 14 stycznia 2016 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

-
- ▶ Niespełna dwie piąte ogółu Polaków (39%) zna osobę, która ma trudności z samodzielnym wykonywaniem codziennych czynności, a 6% przyznaje, że sami są w takiej sytuacji. Natomiast w grupie respondentów powyżej 60 roku życia mniejszy odsetek deklaruje, że zna osobę potrzebującą wsparcia (32%), ale większy uznaje się za osobę wymagającą pomocy (14%).

 - ▶ Badani potrzebują pomocy w wielu codziennych sytuacjach. Są to przede wszystkim: załatwianie spraw u lekarza, w urzędach czy innych instytucjach, potrzeba poradzenia się w ważnych sprawach oraz uzyskania pomocy w prowadzeniu gospodarstwa domowego (zakupy, sprzątanie, pranie, przygotowywanie posiłków). Mniej więcej połowa osób mających trudności z wykonywaniem codziennych czynności potrzebuje też pomocy finansowej (52%).

 - ▶ Tymi, którzy udzielają potrzebującym pomocy w wykonywaniu codziennych czynności, są najczęściej dzieci (i wnuki w przypadku osób starszych), sąsiedzi, współmałżonek oraz przyjaciele. W większości takich sytuacji badani określający się jako potrzebujący wsparcia otrzymują pomoc częściej, niż jej potrzebują. Rzadziej niż by oczekiwali, mogą liczyć tylko na wsparcie finansowe.

Wiele osób po osiągnięciu pewnego wieku ma trudności z samodzielnym wykonywaniem niektórych codziennych czynności, takich jak na przykład załatwianie spraw w urzędach, robienie zakupów, sprzątanie, przygotowywanie posiłków, ubieranie się, higiena osobista. Jednak wymienione problemy i potrzeba pomocy nie muszą wynikać z wieku. W związku z tym w badaniach z lipca i sierpnia¹ zapytaliśmy Polaków o trudności dnia codziennego, których doświadczają, i pomoc, jaką otrzymują.

POTRZEBA WSPARCIA W WYKONYWANIU CODZIENNYCH CZYNNOŚCI

W pierwszej kolejności zadaliśmy badanym pytanie, czy znają osobiście kogoś starszego, kto ma problemy z wykonywaniem codziennych czynności, lub może sami są w takiej sytuacji. Niespełna dwie piąte ogółu Polaków (39%) zna osobę, która ma takie trudności, a 6% przyznaje, że sami są w takiej sytuacji. Natomiast wśród respondentów powyżej 60 roku życia mniej osób niż wśród ogółu badanych zna osobę potrzebującą wsparcia (32%), a więcej uznaje się za taką (14%) – ankietowani mogli wskazać jednocześnie obie odpowiedzi.

Tabela 1

	Wiele osób po osiągnięciu pewnego wieku ma trudności z wykonywaniem samodzielnie niektórych codziennych czynności, na przykład takich, jak: załatwianie spraw w urzędach, robienie zakupów, sprzątanie, przygotowywanie posiłków, ubieranie się, higiena osobista. Czy zna Pan(i) osobiście kogoś starszego, kto ma takie problemy lub może sam(a) Pan(i) jest w takiej sytuacji?			
	Odsetki wśród ogółu badanych		Odsetki wśród osób w wieku 60+	
	Sam(a) mam takie problemy	Znam osobiście kogoś w starszym wieku, kto ma takie problemy	Sam(a) mam takie problemy	Znam osobiście kogoś w starszym wieku, kto ma takie problemy
Tak	6	39	14	32
Nie	94	61	86	68

¹ Połączono dane z dwóch badań CBOS „Aktualne problemy i wydarzenia”: nr 314, 30 czerwca – 7 lipca 2016 roku (N=983) i nr 315, 17–25 sierpnia 2016 roku (N=1033). Oba badania przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganymi komputerowo (CAPI) na reprezentatywnych próbach losowych dorosłych mieszkańców Polski.

Znacznie częściej niż pozostali trudności z samodzielnym wykonywaniem codziennych czynności mają osoby z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym (15%), w wieku 65 lat i więcej (17%), badani oceniający własne warunki materialne jako złe (19%) oraz renciści (26%). Co ciekawe, jako potrzebujący wsparcia określają się częściej zarówno osoby praktykujące religijnie kilka razy w tygodniu (15%), jak i nieuczestniczące w ogóle w praktykach religijnych (10%) – zob. tabela aneksowa 1.

Badani, którzy wskazali, że osobiście mają trudności z samodzielnym wykonywaniem codziennych czynności, byli pytani, jakiej pomocy potrzebują. Przedstawiono im listę siedmiu sytuacji, które mogą sprawiać problemy w życiu codziennym. Zgodnie z deklaracjami, ankietowani najczęściej potrzebują wsparcia w załatwianiu spraw u lekarza, w urzędzie, banku i podobnych instytucjach – taką odpowiedź wskazało 60% ogółu badanych mających trudności i 64% osób powyżej 60 roku życia z tej grupy.

W drugiej kolejności osoby mające trudności potrzebują wsparcia w zakresie udzielania porad w ważnych sprawach, przy czym odsetek respondentów deklarujących takie zapotrzebowanie jest niższy wśród osób powyżej 60 roku życia (50%) niż wśród ogółu oczekujących pomocy (57%). Starsi badani częściej potrzebują wsparcia w konkretnych codziennych czynnościach – na drugim miejscu wskazują bowiem pomoc w prowadzeniu gospodarstwa domowego (zakupy, sprzątanie, pranie, przygotowywanie posiłków). W grupie osób powyżej 60 roku życia udział badanych potrzebujących takiej pomocy sięga 58%, a wśród ogółu mających trudności – 54%.

Pomoc finansowa jest potrzebna częściej w grupie osób określających się jako mające trudności (ogółem 52%) niż wśród badanych wymagających pomocy powyżej 60 roku życia (46%). Z kolei młodszy badani, rzadziej doświadczający problemów fizycznych (chorób, trudności z poruszaniem się), zaliczają się do grupy mających problemy dnia codziennego częściej ze względu na trudne warunki materialne, brak możliwości uzyskania porady i inne potrzeby.

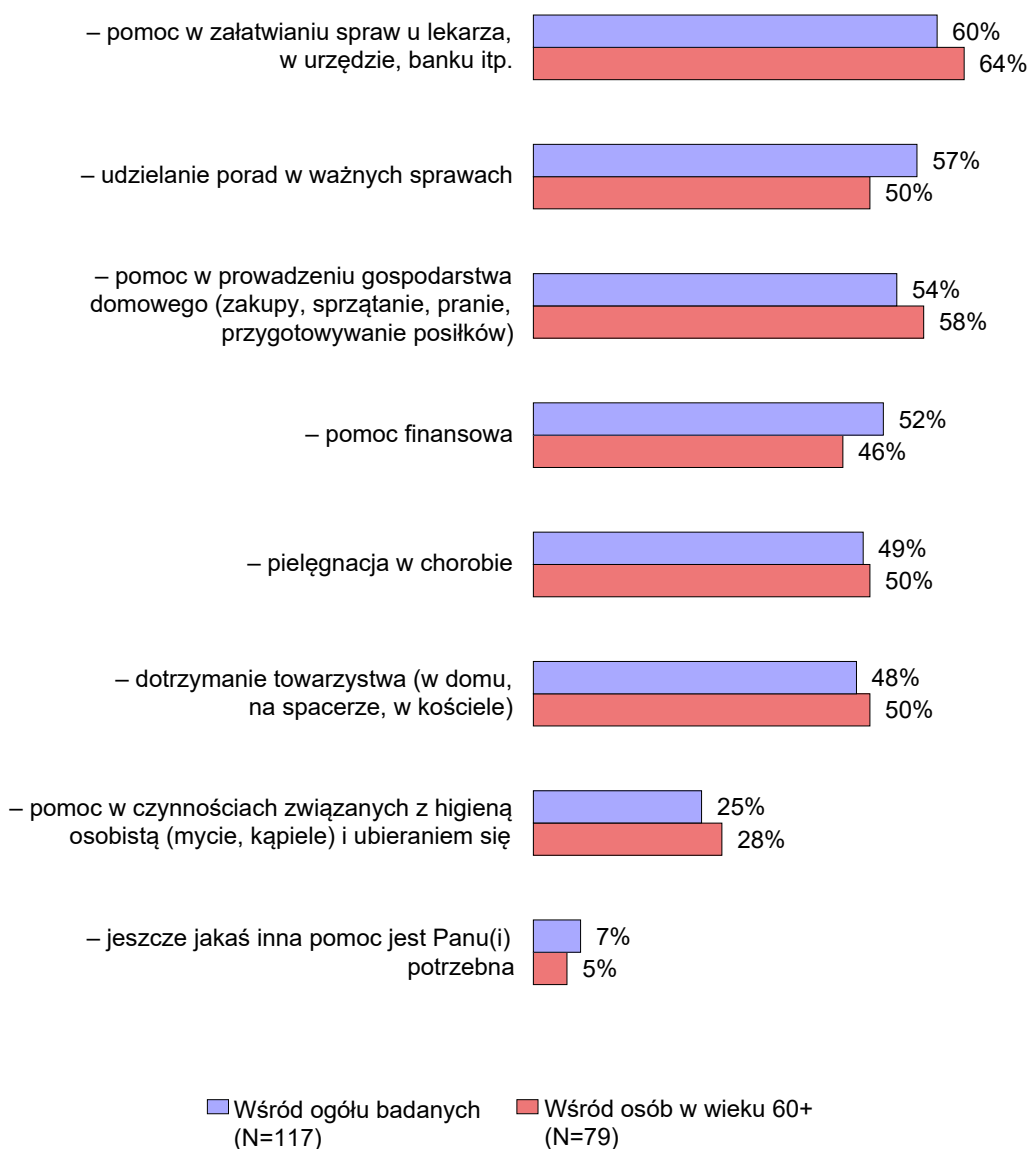
Kolejne sytuacje dotyczą w podobnym stopniu ogółu badanych wymagających wsparcia i osób starszych zaliczających się do tej grupy. Blisko połowa Polaków mających problemy z wykonywaniem codziennych czynności potrzebuje pomocy związanej z pielęgnacją w chorobie (49% wśród ogółu i 50% wśród osób powyżej 60 roku życia) i dotrzymywaniem towarzystwa (odpowiednio 48% wśród ogółu i 50% wśród osób powyżej 60 roku życia). Znacznie mniejszy odsetek badanych wymaga wsparcia w czynnościach związanych z higieną osobistą (mycie, kąpiele) i ubieraniem się – dotyczy to co czwartej osoby mającej

trudności (25%) i nieco większej grupy osób starszych (28%). Inną pomoc wymieniło 7% ogółu ankietowanych z problemami dnia codziennego i 5% osób powyżej 60 roku życia zaliczających się do tej grupy.

ODPOWIEDZI OSÓB DEKLARUJĄCYCH, ŻE POTRZEBUJĄ POMOCY

CBOS

RYS. 1. JAKA POMOC JEST PANU(I) POTRZEBNA?

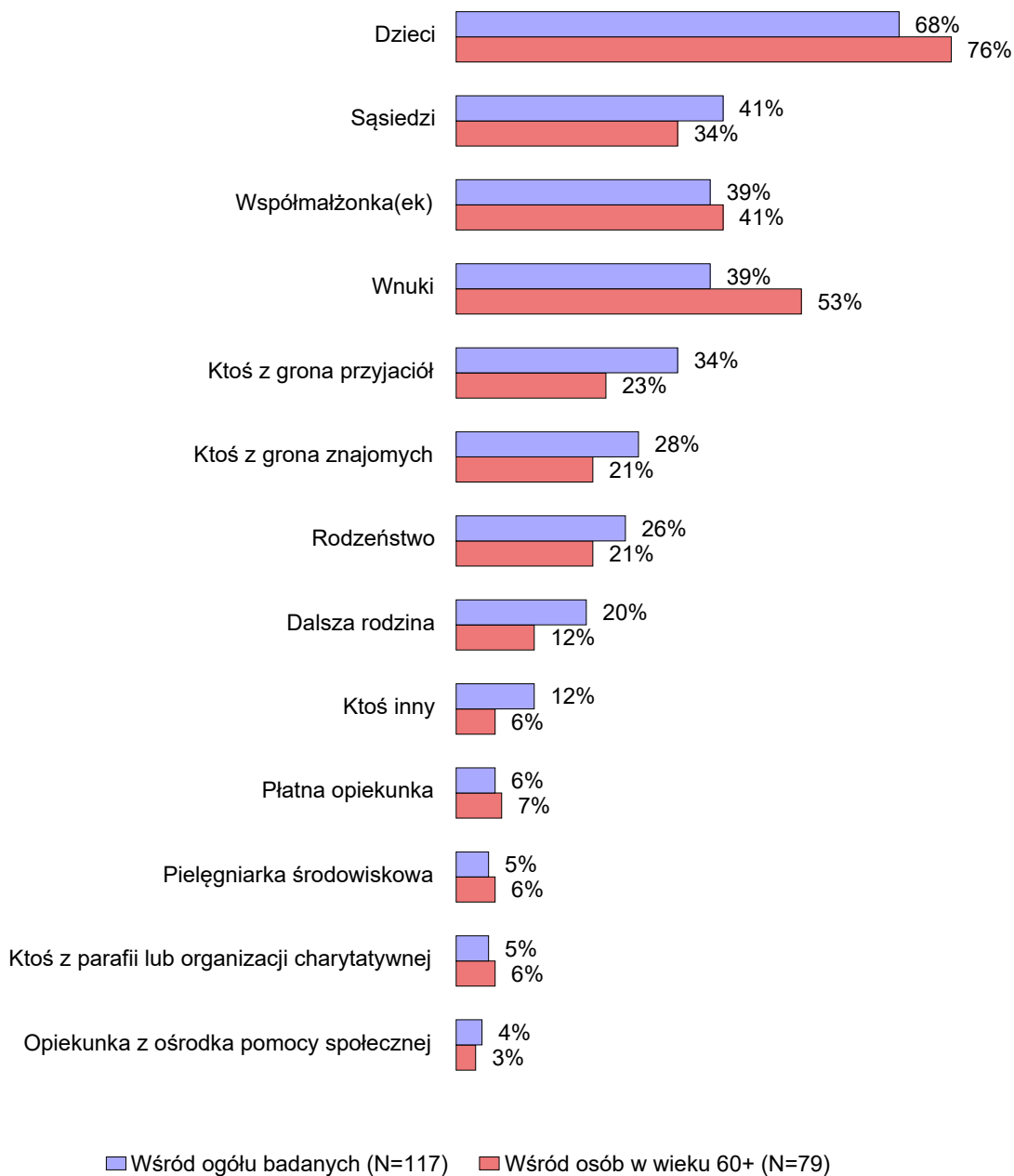
Wśród osób określających się jako mające trudności z wykonywaniem codziennych czynności, pomocy w prowadzeniu gospodarstwa domowego potrzebują częściej kobiety (61%) niż mężczyźni (43%), osoby zamieszkujące miasta do 20 tys. mieszkańców (66%), renciści (68%) oraz częściej badani określający własne warunki materialne jako dobre (59%) niż złe (49%). Wpływ wysokości dochodów na osobę w gospodarstwie domowym jest w tym wypadku niejednoznaczny. Oznacza to, że sama tylko wysokość dochodów nie przekłada się bezpośrednio na radzenie sobie z prowadzeniem gospodarstwa domowego, a więc problemy z takimi czynnościami wynikają raczej z innych względów – zob. tabela aneksowa 2.

POMOC UDZIELANA OSOBOM W POTRZEBIE

Osoby mające trudności z wykonywaniem codziennych czynności zostały zapytane także o to, kto na ogół im pomaga. Najczęściej wymieniane były dzieci – wśród ponad dwóch trzecich ogółu badanych (68%) i trzech czwartych (76%) respondentów powyżej 60 roku życia. Starszym badanym w drugiej kolejności pomagają wnuki – wskazuje je ponad połowa (53%) osób wymagających wsparcia powyżej 60 lat. Wśród ogółu ankietowanych mających trudności na drugim miejscu wymieniani są równie często sąsiedzi (41%), współmałżonek (39%), jak i ktoś z grona przyjaciół (39%). Osoby starsze rzadziej korzystają z pomocy sąsiadów (34%) i jeszcze rzadziej wsparcia udziela im ktoś z grona przyjaciół (23%).

Nieco więcej niż co czwartej osobie wymagającej wsparcia pomaga ktoś ze znajomych (28%) lub rodzeństwo (26%). Wśród osób powyżej 60 roku życia pomoc od tych osób otrzymuje co piąty badany mający trudności (po 21%). Jeszcze rzadziej ankietowani wskazują, że pomaga im dalsza rodzina (20% ogółu badanych, spośród respondentów 60+ – 12%), inne osoby (deklaracje 12% ogółu i 6% osób starszych), a najrzadziej opiekunki płatne lub z ośrodka pomocy społecznej.

RYS. 2. KTO NA OGÓL PANU(I) POMAGA?

Porównując odpowiedzi na pytanie o sytuację dnia codziennego sprawiające badanym trudności z deklaracjami dotyczącymi otrzymywanej pomocy, można stwierdzić, że większość osób otrzymuje niezbędne wsparcie. Najczęściej jest to pomoc w prowadzeniu gospodarstwa domowego, dotrzymanie towarzystwa (w domu, na spacerze, w kościele) i udzielanie porad w ważnych sprawach (po 69%). Badani powyżej 60 roku życia wymagający wsparcia częściej otrzymują pomoc w prowadzeniu gospodarstwa domowego (77%). W drugiej kolejności inne osoby pomagają im dotrzymując towarzystwa (74%) oraz załatwiając sprawy w instytucjach czy u usługodawców (72%). Rzadziej tego rodzaju pomoc udzielana jest wśród ogółu wymagających wsparcia w codziennych czynnościach (62%).

Okolo dwie trzecie badanych uzyskuje też wsparcie polegające na pielęgnacji w chorobie (64% wśród ogółu i 68% w grupie 60+). Rzadziej natomiast osoby mające trudności z wykonywaniem codziennych czynności otrzymują pomoc w zakresie higieny osobistej i ubierania się (odpowiednio 27% i 28%). W mniejszym stopniu zaspokojone są potrzeby związane z sytuacją finansową. Choć mniej więcej połowa respondentów mających trudności wskazuje, że potrzebuje wsparcia finansowego (52%), to tylko co czwarty otrzymuje taką pomoc (25%). Jeszcze mniej ankietowanych z grupy powyżej 60 roku życia może liczyć na wsparcie tego rodzaju (17%). Co piątej osobie badanej (20% ogółu) i co ósmej osobie starszej (12%) inni udzielają pomocy w niewymieniony wcześniej sposób.

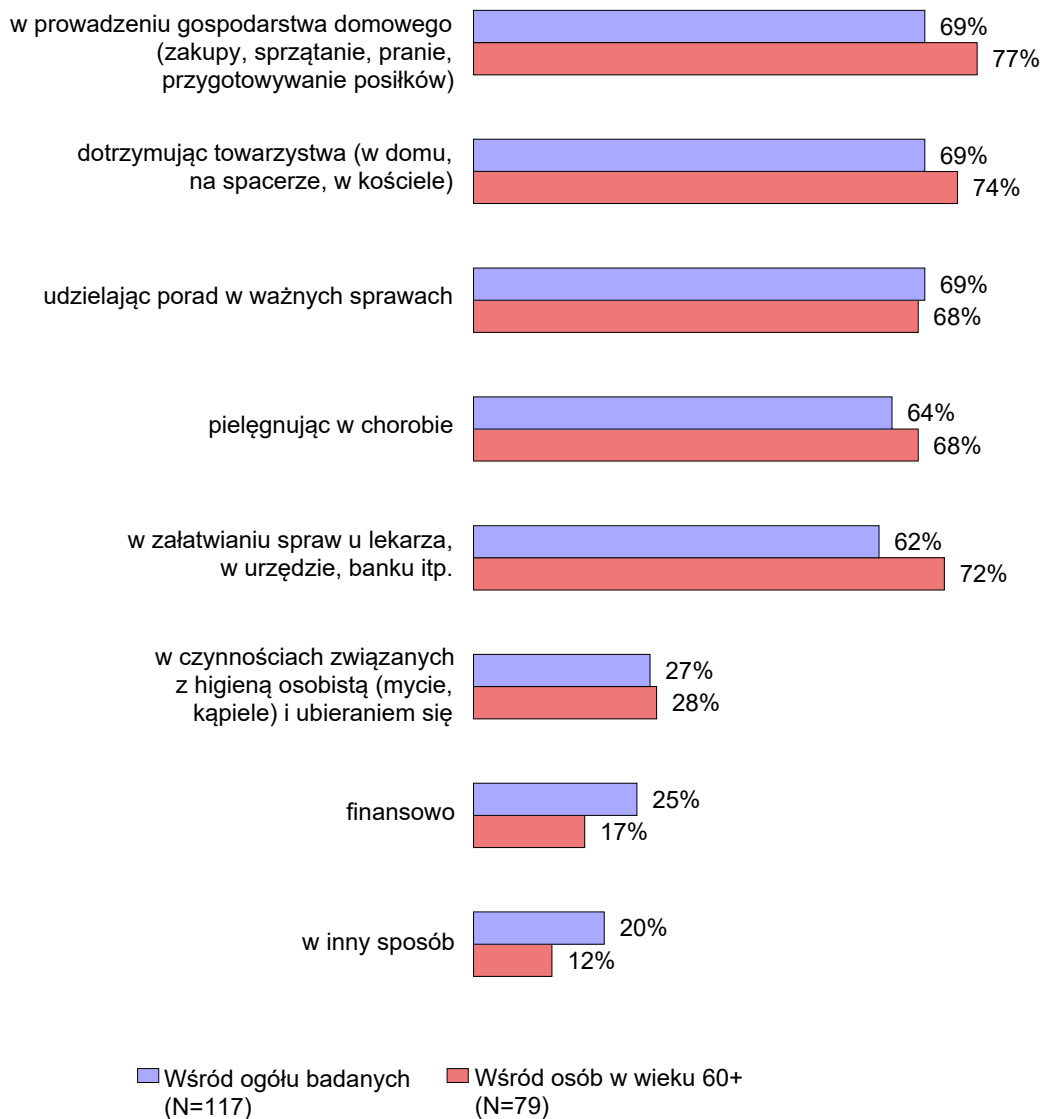
Pomoc w prowadzeniu gospodarstwa domowego częściej otrzymują wymagające wsparcia kobiety (72%) niż mężczyźni (65%), osoby zamieszkujące miasta do 20 tys. mieszkańców (85%), emeryci (79%) i renciści (73%). Częściej niż pozostali doświadczają jej także praktykujący kilka razy w tygodniu (69%), kilka razy w roku (75%) oraz w ogóle niepraktykujący (88%) – zob. tabela aneksowa 3.

Z kolei w przypadku pomocy finansowej, a więc tej potrzeby, która jest w najmniejszym stopniu zaspokojona wśród osób określających się jako mające trudności dnia codziennego, częściej niż pozostali mogą na nią liczyć badani mieszkający na wsi (30%) i w miastach liczących do 20 tys. mieszkańców (32%), a także znacznie częściej osoby określające własne poglądy polityczne jako prawicowe (36%) niż lewicowe (17%). Warto zwrócić uwagę, że badani w wieku 65 lat i więcej znacznie rzadziej niż pozostali otrzymują wsparcie finansowe (17%) – zob. tabela aneksowa 4.

ODPOWIEDZI OSÓB DEKLARUJĄCYCH, ŻE POTRZEBUJĄ POMOCY

CBOS

RYS. 3. W JAKI SPOSÓB NA OGÓL POMAGAJĄ PANU(I) TE OSOBY?

Trudności z samodzielnym wykonywaniem codziennych czynności, takich jak na przykład załatwianie spraw w urzędach, robienie zakupów, sprzątanie, przygotowywanie posiłków, ubieranie się, higiena osobista, wynikają najczęściej ze starszego wieku. Jednak przyczyn trudności należy poszukiwać także w niepełnosprawności i chorobach przewlekłych (o czym świadczy znaczny udział rencistów wymagających wsparcia), w braku wystarczających środków finansowych, trudnych warunkach materialnych oraz w samotności związanej również z brakiem kompetentnych osób, które mogłyby wesprzeć radą.

Pozytywnym zjawiskiem jest zaś to, że w zakresie codziennych czynności badani określający się jako wymagający wsparcia otrzymują pomoc od bliskich nawet częściej, niż jej potrzebują. Rzadziej niż by oczekiwali, mogą natomiast liczyć na wsparcie finansowe. Do pozostałych rodzajów pomocy dostęp ma większa grupa ankietowanych, niż deklaruje taką potrzebę.

Opracowała

Marta BOŻEWICZ

A N E K S

Tabela 1

		Sam(a) mam problemy z samodzielnym wykonywaniem codziennych czynności		Liczba osób
		Tak	Nie	
		%	%	
Ogółem		6	94	2013
Płeć	Mężczyźni	5	95	953
	Kobiety	7	93	1060
Wiek	18–24 lata	1	99	180
	25–34	1	99	387
	35–44	2	98	371
	45–54	5	95	301
	55–64	5	95	360
	65 lat i więcej	17	83	414
Miejsce zamieszkania	Wieś	6	94	803
	Miasto do 19 999	6	94	286
	20 000 – 99 999	4	96	386
	100 000 – 499 999	6	94	328
	500 000 i więcej mieszk.	7	93	209
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	15	85	403
	Zasadnicze zawodowe	5	95	493
	Średnie	3	97	613
	Wyższe	3	97	504
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	0	100	183
	Średni personel, technicy	2	98	86
	Pracownicy adm.-biurowi	1	99	133
	Pracownicy usług	1	99	143
	Robotnicy wykwalifikowani	0	100	238
	Robotnicy niewykwalifik.	1	99	87
	Rolnicy	3	97	98
	Pracujący na własny rach.	1	99	94
	Bezrobotni	4	96	113
	Emeryci	13	87	482
	Renciści	26	74	117
	Uczniowie i studenci		100	105
	Gospodynie domowe i inni	5	95	135
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	1	99	261
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	1	99	188
	sekt. pryw. poza rolnict.	1	99	517
	prywatnym gosp. rolnym	3	97	104
Dochody na jedną osobę	Do 649 zł	9	91	215
	Od 650 zł do 999 zł	6	94	271
	Od 1000 zł do 1399 zł	8	92	330
	Od 1400 zł do 1999 zł	7	93	266
	2000 zł i więcej	3	97	348
Ocena własnych war. mater.	Złe	19	81	134
	Średnie	7	93	851
	Dobre	3	97	1028
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	15	85	103
	Raz w tygodniu	4	96	859
	1–2 razy w miesiącu	5	95	338
	Kilka razy w roku	5	95	447
	W ogóle nie uczestniczy	10	90	253
Poglądy polityczne	Lewica	4	96	286
	Centrum	5	95	522
	Prawica	6	94	669
	Trudno powiedzieć	8	92	514

Tabela 2

Odpowiedzi osób deklarujących, że potrzebują pomocy				
		Jaka pomoc jest Panu(i) potrzebna? Czy jest to pomoc w prowadzeniu gospodarstwa domowego (zakupy, sprząatanie, pranie, przygotowywanie posiłków)?		Liczba osób
		Tak	Nie	
		%	%	
Ogółem		54	46	117
Płeć	Mężczyźni	43	57	47
	Kobiety	61	39	70
Wiek	18–24 lata		100	2
	25–34	41	59	4
	35–44	68	32	6
	45–54	42	58	15
	55–64	50	50	19
	65 lat i więcej	58	42	71
Miejsce zamieszkania	Wieś	56	44	48
	Miasto do 19 999	66	34	18
	20 000 – 99 999	39	61	17
	100 000 – 499 999	49	51	20
	500 000 i więcej mieszk.	54	46	14
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	53	47	59
	Zasadnicze zawodowe	50	50	26
	Średnie	51	49	19
	Wyższe	68	32	14
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	100		1
	Średni personel, technicy		100	2
	Pracownicy adm.-biurowi	58	42	1
	Pracownicy usług	45	55	2
	Robotnicy wykwalifikowani		100	1
	Robotnicy niewykwalifik.		100	1
	Rolnicy		100	3
	Pracujący na własny rach.		100	1
	Bezrobotni		100	4
	Emeryci	60	40	65
	Renciści	68	32	31
Gospodynie domowe i inni	20	80	6	
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	52	48	3
	spółce właścicieli prywatnych i państwa		100	2
	sekt. prywat. poza rolnict.	27	73	6
	prywatnym gosp. rolnym		100	3
Dochody na jedną osobę	Do 649 zł	51	49	19
	Od 650 zł do 999 zł	56	44	15
	Od 1000 zł do 1399 zł	39	61	26
	Od 1400 zł do 1999 zł	61	39	20
	2000 zł i więcej	58	42	12
Ocena własnych war. mater.	Złe	49	51	25
	Średnie	53	47	59
	Dobre	59	41	33
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	58	42	16
	Raz w tygodniu	43	57	36
	1–2 razy w miesiącu	43	57	16
	Kilka razy w roku	73	27	23
	W ogóle nie uczestniczy	56	44	26
Poglądy polityczne	Lewica	53	47	13
	Centrum	47	53	25
	Prawica	53	47	38
	Trudno powiedzieć	58	42	39

Tabela 3

Odpowiedzi osób deklarujących, że potrzebują pomocy				
		Czy ktoś pomaga Panu(i) w prowadzeniu gospodarstwa domowego (zakupy, sprząatanie, pranie, przygotowywanie posiłków)?		Liczba osób
		Tak	Nie	
		%	%	
Ogółem		69	31	114
Płeć	Mężczyźni	65	35	45
	Kobiety	72	28	69
Wiek	18–24 lata	100		1
	25–34	41	59	4
	35–44	83	17	6
	45–54	26	74	15
	55–64	67	33	18
	65 lat i więcej	79	21	70
Miejsce zamieszkania	Wieś	68	32	48
	Miasto do 19 999	85	15	18
	20 000 – 99 999	59	41	16
	100 000 – 499 999	61	39	20
	500 000 i więcej mieszk.	75	25	13
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	76	24	59
	Zasadnicze zawodowe	63	37	25
	Średnie	59	41	17
	Wyższe	66	34	13
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	100		1
	Średni personel, technicy	56	44	2
	Pracownicy adm.-biurowi	58	42	1
	Pracownicy usług	100		2
	Robotnicy wykwalifikowani		100	1
	Robotnicy niewykwalifik.	100		1
	Rolnicy		100	3
	Pracujący na własny rach.		100	1
	Bezrobotni		100	4
	Emeryci	79	21	63
	Renciści	74	26	31
	Gospodynie domowe i inni	20	80	6
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	38	62	2
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	73	27	2
	sekt. pryw. poza rolnict.	48	52	6
	prywatnym gosp. rolnym		100	3
Dochody na jedną osobę	Do 649 zł	56	44	19
	Od 650 zł do 999 zł	61	39	15
	Od 1000 zł do 1399 zł	72	28	26
	Od 1400 zł do 1999 zł	81	19	20
	2000 zł i więcej	60	40	10
Ocena własnych war. mater.	Złe	67	33	25
	Średnie	67	33	58
	Dobre	74	26	31
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	69	31	15
	Raz w tygodniu	57	43	36
	1–2 razy w miesiącu	57	43	15
	Kilka razy w roku	75	25	23
	W ogóle nie uczestniczy	88	12	26
Poglądy polityczne	Lewica	74	26	12
	Centrum	60	40	25
	Prawica	73	27	37
	Trudno powiedzieć	70	30	39

Tabela 4

Odpowiedzi osób deklarujących, że potrzebują pomocy					
		Czy ktoś pomaga Panu(i) finansowo?			Liczba osób
		Tak %	Nie %	Trudno powiedzieć %	
Ogółem		24	73	2	115
Płeć	Mężczyźni	17	83		45
	Kobiety	29	67	4	70
Wiek	18–24 lata	100			1
	25–34	41	59		4
	35–44	17	83		6
	45–54	47	53		15
	55–64	28	72		19
	65 lat i więcej	17	79	4	70
Miejsce zamieszkania	Wieś	30	70		48
	Miasto do 19 999	32	60	8	18
	20 000 – 99 999	24	76		16
	100 000 – 499 999	10	83	7	20
	500 000 i więcej mieszk.	19	81		13
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	23	72	5	59
	Zasadnicze zawodowe	31	69		25
	Średnie	26	74		18
	Wyższe	14	86		13
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	100			1
	Średni personel, technicy		100		2
	Pracownicy adm.-biurowi	100			1
	Pracownicy usług	55	45		2
	Robotnicy wykwalifikowani		100		1
	Robotnicy niewykwalifik.		100		1
	Rolnicy		100		3
	Pracujący na własny rach.		100		1
	Bezrobotni		100		4
	Emeryci	17	81	2	64
	Renciści	39	57	4	31
	Gospodynie domowe i inni	40	60		6
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	50	50		3
	spółce właścicieli prywatnych i państwa		100		2
	sekt. pryw. poza rolnict.	33	67		6
	prywatnym gosp. rolnym		100		3
Dochody na jedną osobę	Do 649 zł	22	78		19
	Od 650 zł do 999 zł	35	65		15
	Od 1000 zł do 1399 zł	25	75		26
	Od 1400 zł do 1999 zł	13	80	7	20
	2000 zł i więcej		100		10
Ocena własnych war. mater.	Złe	24	76		25
	Średnie	27	68	5	59
	Dobre	20	80		31
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	42	58		15
	Raz w tygodniu	28	72		36
	1–2 razy w miesiącu	15	75	9	15
	Kilka razy w roku	26	68	6	23
	W ogóle nie uczestniczy	14	86		26
Poglądy polityczne	Lewica	17	83		12
	Centrum	11	89		25
	Prawica	36	64		37
	Trudno powiedzieć	26	67	7	39